

Pregledni znanstveni članak

■ Isključenja rizika u osiguranju pravne zaštite

Loris Belanić¹

Sažetak: Svrha osiguranja pravne zaštite je pokriće cjelokupnih pravnih troškova s kojima je suočen osiguranik u ostvarivanju svojih pravnih interesa, odnosno u pravnoj zaštiti. Financijski teret pravnih troškova prebacuje se na osiguratelja pravne zaštite čime se osiguraniku, slobodnom od brige plaćanja troškova, omogućava maksimalno posvetiti zaštiti svojih pravnih interesa. Međutim, nije moguće pružati tzv. opće pokriće pravne zaštite uvijek kada je osiguraniku to potrebno. Isključenja rizika postavljaju granice osigurateljnog pokriće pravnih troškova. U radu se analiziraju klauzule o isključenju rizika prema uvjetima osiguranja njemačkih osiguratelja a koji mogu poslužiti i hrvatskim osigurateljima prilikom izrade uvjeta osiguranja pravne zaštite. Naglasak je da se potrebni pravni troškovi u cijelosti pokrivaju, odnosno ne postoji isključenje prema vrsti troškova (npr. troškovi odvjetnika, sudske pristojbe i sl.), ali ne postoji uvijek i u svakoj situaciji obveza pokrića pravnih troškova, a što se u radu posebno prikazuje.

Ključne riječi: osiguranje pravne zaštite, rizik, isključenje rizika, pravni troškovi, uvjeti osiguranja.

1. UVODNO O RIZIKU U OSIGURANJU PRAVNE ZAŠTITE

Rizik u osiguranju pravne zaštite (dalje u tekstu: OPZ) predstavljaju razni pravni troškovi koji nastaju uslijed ostvarivanja pravnih interesa, odnosno pružanja pravne zaštite kao što su troškovi odvjetnika, suda, vještaka, tumača, svjedoka, odnosno općenito sve parnične troškove, kao i ostale troškove pravne zaštite ukoliko se za njih ukaže potreba (npr. troškovi u kaznenim, prekršajnim, upravnim i ostalim postupcima). Neizvjesnost rizika u OPZ-u ogleda se u tomu što se ne zna da li će kod osiguranika nastupiti potreba za pravnom zaštitom (npr. pravni spor) te se ne zna da li će nastupiti troškovi pravne zaštite (npr. odvjetnički i sudski troškovi). Ova neizvjesnost mora postojati u trenutku sklapanja ugovora o OPZ-u te ujedno predstavlja i njegov aleatorni element (Poltera, 1999:17).

Osiguranje pravne zaštite, kao i neka druga osiguranja (npr. osiguranje od odgovornosti), izgrađeno je na načelu specijalnosti osiguranih rizika (Spezialität des versicherten Risikos). Ne postoji opće pokriće iz osiguranje pravne zaštite koje

¹ izv. prof. dr. sc. Loris Belanić, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, e-mail: loris.belanic@pravni.uniri.hr

se odnosi na sve pravne troškove s kojima može biti suočen osiguranik kada mu je potrebna pravna zaštita (Harbauer, 2004:579). Ono pokriva troškove pravne zaštite samo u pojedinim, posebno ugovorenim pravnim odnosima, područjima ili pravnim situacijama, poput: osiguranje pravne zaštite u prometnim stvarima, osiguranje pravne zaštite obrtnika i slobodnih zanimanja u vezi obavljanja svoje poslovne/profesionalne djelatnosti, osiguranje privatno-pravne zaštite pojedinaca (koje pokriva troškove iz npr. sporova iz obiteljskopravne i nasljedno pravne zaštite, odgovornosti za štetu članova obitelji, zaštita u radnopravnim sporovima i sl.), osiguranje pravne zaštite koje se odnosi na poslovanje gospodarskih subjekata, osiguranje pravne zaštite osoba koje obavljaju nesamostalnu djelatnost (zaposlenici), pravna zaštita vlasnika i iznajmljivača stanova i zemljišta (i općenito nekretnina), itd. Drugim riječima, ne postoji neka opća definicija rizika OPZ-a koja bi bila primjenjiva na vrste pružanja pravne zaštite, već se za posebne vrste pravne zaštite mora pobliže definirati i posebni rizik.

Uvažavajući činjenicu kako je u Europskoj uniji osiguranje pravne zaštite najviše razvijeno u Njemačkoj,^{2,3} u nastavku teksta izlažu se isključenja rizika prema odredbama tzv. oglednih općih uvjeta osiguranja pravne zaštite koje je donijelo Udruženje njemačkih osiguratelja (Gesamtverband der Deutschen Versicherungswirtschaft ili skraćeno: GDV). To su Allgemeinen Bedingungen für die Rechtsschutzversicherung (dalje u tekstu ARB) koji nisu pravno obvezujući, već imaju karakter preporuke i djeluju „moralnom“ snagom svojeg donositelja koji uživa određeni autoritet među osigurateljima (GDV) da društva za osiguranje pravne zaštite u donošenju vlastitih uvjeta primjene načela i okvirna pravila sadržana u njima. Navedeni uvjeti osiguranja sadržajno su usporedivi i sa uvjetima za osiguranje pravne zaštite pojedinih hrvatskih osiguratelja.⁴

2. SISTEMATIKA ISKLJUČENJA RIZIKA U OPZ-U

Kada su iz OPZ-a isključeni pojedini rizici to znači da se pravni interesi u pogledu tih rizika na trošak osiguratelja ne mogu ostvarivati, ni u postupku pred sudom, ni u izvansudskom postupku (Böhme, 2007:119). Isključenja rizika u OPZ-u mogu se predstaviti na više načina.

Ponajprije isključenje rizika može se temeljiti na nekom događaju koji predstavlja klasično isključenje rizika u pravu osiguranja, poput npr. ratni događaji, unutarnji nemiri, štrajkovi, ustanci, nuklearne štete, radioaktivno zračenje i sl.⁵

2 Na području Europske unije (plus Švicarska) u 2016. godini bruto uplaćena premija iz osiguranja pravne zaštite iznosila je 8.724 milijardi eura, od čega na samo Njemačku otpada 3.828 milijardi eura (s brojem od preko 20 milijuna ugovorenih policia OPZ-a godišnje). Tijekom godine obradi se oko 3,5 milijuna slučajeva štete. Gotovo dvije trećine svih automobilskih vozača u Njemačkoj imaju OPZ, a također i gotovo svako drugo kućanstvo raspolaže nekim oblikom OPZ-a (Van Bühren i Plote, 2007:3). Sve ove brojke govore o tomu koliko značenje ima OPZ u Njemačkoj. The Legal Protection Insurance Market in Europe, <http://riad-online.eu/industry-data/statistics/market-shares-in-europe/> (posjećeno 2.9.2019.).

3 Tijekom godine obradi se oko 3,5 milijuna slučajeva štete. Gotovo dvije trećine svih automobilskih vozača u Njemačkoj imaju OPZ, a također i gotovo svako drugo kućanstvo raspolaže nekim oblikom OPZ-a (Van Bühren i Plote, 2007:3). Sve ove brojke govore o tomu koliko značenje ima OPZ u Njemačkoj.

4 Vidi npr. Opći uvjeti za osiguranje troškova pravne zaštite, Ergo osiguranje d.d., od 25. svibnja 2018. godine. Odredbe o isključenju rizika sadržane su članku 13. spomenutih Općih uvjeta i sadržajno se temelje na odredbama o isključenju rizika iz njemačkih oglednih Općih uvjeta za osiguranje pravne zaštite (ARB) a koje su predmet ovog rada.

5 § 4. st. 1. toč. a i b ARB 75 i § 3. st. 1. toč a i b ARB 94/2000.

Zatim, isključenje rizika može se odnositi na cjelokupna pravna područja u kojima OPZ ne snosi troškove pravne zaštite, odnosno troškove ostvarivanja pravnih interesa. Isključenje OPZ-a prema područjima posljedica je načela nepostojanja tzv. općeg OPZ-a, već se OPZ pruža prema pojedinim pravnim područjima. Sukladno tomu, ako osiguratelj ne želi snositi osiguranje pravne zaštite za pojedino pravno područje, najjednostavnije mu je to učiniti isključenjem pojedinog pravnog područja iz pokrića rizika. Ovo vrijedi, npr. za obiteljsko i nasljedno pravo.⁶ Isključenje pojedinih pravnih područja iz osigurateljske zaštite može se postići i isključivanjem snošenja troškova pravne zaštite u pojedinim pravnim postupcima, čime se posredno isključuju i cjelokupna pravna područja na koje se ti pravni postupci primjenjuju (npr. isključenje rizika pravne zaštite u postupcima pred Ustavnim sudom, ili pred međunarodnim, ili supranacionalnim sudovima).⁷

Nadalje, osiguratelj može pružati osigurateljsko pokriće za pojedino pravno područje, ali pritom može isključiti iz pokrića pojedine pravne odnose iz takvog pravnog područja (npr. isključenje pravne zaštite za sporove iz ugovora o jamstvu, garanciji i preuzimanju duga).⁸

Dakle, isključenje rizika iz OPZ-a ne temelji na isključenju pojedine vrste pravnih troškova koji nastaju u ostvarivanju pravnih interesa osiguranika (npr. isključenje samo sudskih troškova, ili isključenje samo odvjetničkih troškova i sl.), već se isključuje preuzimanje svih troškova pravne zaštite, kada potreba pravne zaštite proizlazi iz određenih događaja, iz određenog pravnog područja ili pravnog odnosa.

3. POJEDINA ISKLJUČENJA RIZIKA

3.1 Rat, neprijateljske radnje, ustanak, unutarnji nemiri, štrajk, isključenje s posla, potres

Ova grupa rizika⁹ spada u klasična isključenja rizika u osiguranju. Predstavlja činjenice koje su značajne za nagomilavanje nastupanja šteta i s time povezane nepredvidive i neizračunljive obveze osiguratelja.

Rat. Rat predstavlja oružani sukob između dvije velike grupe, u pravilu između država ili naroda, ali također i između pojedinih strana unutar jedne države (tzv. građanski rat) (Harbauer, 2004:273). Rat postoji i kada nije formalno objavljen, već je dovoljno da postoji, tzv. ratno stanje kao činjenica opasnosti od oružanih razaranja. Nije mjerodavan međunarodnopravni pojam rata za primjenu isključenja rizika OPZ-a.

Isključenje ratnih rizika postoji kada ostvarenje pravnih interesa biva adekvatno prouzročeno ratom, tj. kada ono stoji u posrednoj ili posrednoj vezi s ratom.¹⁰

⁶ § 4. st. 1. toč. i ARB 75 i § 3. st. 2. toč. g ARB 94/2000.

⁷ § 4. st. 1. toč. o. ARB 75., § 3. st. 3 toč. a i b ARB 94/2000.

⁸ § 4. st. 1. toč. h ARB 75.

⁹ U uvjetima osiguranja predviđeni u: § 4. st. 1. toč. a ARB 75, i § 3. st. 1. toč. a ARB 94/2000

¹⁰ Npr. iz pokrića OPZ-a bili bi isključeni zahtjevi koji se podnose protiv organizatora putovanja, jer je hotel zbog ratnih

Završetkom ratnih opasnosti i protekom određenog vremenskog razdoblja nakon njihovog prestanka kada se razina opasnosti uravnotežila, otpada opasnost od učestalosti ostvarenja ratnih rizika, a time i ne postoji više mogućnost pozivanja osiguratelja na isključenje snošenje troškova pravne zaštite iz osigurateljskog pokrića zbog ratnih rizika.¹¹

Neprijateljske radnje. Neprijateljske radnje predstavljaju jednostrani neprijateljski postupak, jedne ili više država, ili naroda protiv druge države ili naroda s ciljem da se silom ostvari korist od druge strane. Neprijateljske radnje su vremenski i prostorno jače ograničene nego ratni događaji.¹² Mjerodavno je da se i ovdje mora raditi o osobitoj opasnosti, koja je nepredvidiva i koja se ne može nadzirati. Od neprijateljskih radnji valja razlikovati mjesno ograničene događaje, kao npr. pojedine povrede države granice, koji ne spadaju u rizike koji su isključeni iz osiguranja.

Ustanak. Ustanak je javna pobuna mase ljudi s namjerom vođenja nasilne borbe protiv državne vlasti, pri čemu se narušava normalni mir i poredak, uz počinjenje nasilja prema stvarima i osobama.¹³ Događaji kao npr. razbojstva, krađe, oštećenja stvari i sl., koji se javljaju kao događaji koji prate ustanak potpadaju pod isključenje rizika, tj. osiguratelj neće snositi troškove pravne zaštite koji se javljaju uz ostvarenje pravnih interesa koji su u vezi s navedenim događajima. Od ustanka treba razlikovati tučnjavu, odnosno demonstracije koje nisu razlog za isključenje rizika pokrića, a u kojoj se ne radi o sukobu između pojedinih osoba ili grupa osoba, već o zajedničkoj borbi mase ljudi protiv državne vlasti (Harbauer, 2004:274).

Unutarnji nemiri. Pojam unutarnji nemiri širi je nego ustanak. Unutrašnji nemiri ne moraju biti usmjereni prema državnoj vlasti. Ovdje se radi o bilo kojoj pobuni ljudi s nekom svrhom, u kojoj su složno počinjeni akti nasilja prema osobama ili stvarima.¹⁴ U unutarnjim nemirima šteta na osobama i stvarima prouzrokovana je aktima nasilja poduzetih uslijed gibanja uzrujanih masa (Böhme, 2007:120). U takvim turbulentnim događajima osiguratelj ne može racionalno predvidjeti povećanje opasnosti i nastanak štete koju bi morao uračunati u iznos premije. Za primjenu isključenja rizika unutarnjih nemira iz pokrića bitno je da štete nanosi skupno cijela masa. U slučaju ako pojedini sudionik nekog okupljanja počini izdvojeni izgred pa nastane šteta izražava se gledište da takva šteta ulazi u osigurateljsko pokriće, pod uvjetom ako je javno okupljanje bilo odobreno od nadležnih vlasti (Harbauer, 2004:275).¹⁵

djelovanja bilo neupotrebljiv. Neupotrebljivost hotela je u uzročnoj vezi s ratnim događajima iz građanskog rata, a kako se zahtjevi potrošača ugovora o putovanju podnose zbog neupotrebljivosti hotela, to su i oni u uzročnoj (bilo posrednoj ili neposrednoj) vezi s građanskim ratom, pa zbog toga ne postoji ni obveza osiguratelja pravne zaštite preuzeti na sebe troškove ostvarenja takvih zahtjeva potrošača iz ugovora o osiguranju prema organizatoru putovanja (Van Bühren i Plote, 2007:49).

11 Prema prethodnom slučaju, osiguratelj pravne zaštite bio bi dužan snositi troškove zahtjeva kojeg su potrošači podnijeli protiv organizatora putovanja zbog nedostataka u turističkom putovanju (npr. turisti nisu bili smješteni u obnovljeni hotel), kada je turističko putovanje poduzeto duže vrijeme nakon prestanka građanskog rata (Van Bühren i Plote, 2007:49).

12 Kao primjer navode se neprijateljstva između Indije i Pakistana u vezi Kašmira. Tu se ne radi o ratu jer je sukob vremenski i prostorno ograničen (Van Bühren i Plote, 2007:49).

13 BGH, NJW, god. 1952., broj odl. 783.

14 BGH, NJW, god. 1975., str. 308.

15 BGH, NJW, god. 1975., str. 308.

Štrajk. Štrajk predstavlja prisilno sredstvo za rješavanje sporova nastalih iz ili povodom zaključivanja kolektivnih radnih ugovora. Štrajk predstavlja planiranu zajedničku povredu obveza iz ugovora o radu od strane većeg broja radnika u cilju postizanja zajedničkih ciljeva.^{16,17} Po pitanju isključenja rizika štrajka iz osiguranja isto vrijedi radi li se o štrajku kojeg organizira sindikat, ili o spontanom štrajku, ili o generalnom ili djelomičnom štrajku u jednom ili više poduzeća. Također, ako se radi o pravno nedopuštenom štrajku ili štrajku s političkim ciljevima isključeno je osigurateljsko pokrivanje.

Isključenje s posla. Isključenje s posla je plansko isključivanje više radnika s radnog mjesta koje provodi poslodavac pod prijetnjom uskrate plaće radi postizanja određenog cilja (Harbauer, 2005:275). Ono je u pravilu reakcija poslodavca na štrajk radnika.

Bojkot. S isključenjem s posla i štrajka kao rizika koji su isključeni iz osigurateljskog pokrivanja, treba razlikovati bojkot. Pod bojkotom se podrazumijeva poduzimanje određenih mjera radi sprječavanja sklapanja ugovora o radu s radnicima koji ne podržavaju štrajk ili raskidanje ugovora o radu s onima koji se ne bore s ostalim radnicima za poboljšanje uvjeta rada (Van Bühren i Plote, 2007:50). Bojkot kao daljnje sredstvo za ostvarivanje prava iz radnog odnosa ne spada u isključenje rizika, tj. troškovi pravne zaštite koja se pojavi u vezi s bojkotom ulaze u osigurateljsko pokrivanje.

Potres. Ako ostvarivanje pravne zaštite stoji u neposrednoj ili posrednoj vezi s potresom, tada ne postoji dužnost osiguratelja pravne zaštite na snošenje troškova takve pravne zaštite (Harbauer, 2004:275). Ostale prirodne katastrofe, kao npr. oluja, tuča, poplava, lavina itd., ne potpadaju pod isključenje rizika iz OPZ-a, ukoliko nisu prouzročene potresom.

3.2 Nuklearne i genetičke štete

Osigurateljska zaštita ne odnosi se na ostvarenje pravnih interesa koji su u neposrednoj ili posrednoj vezi s nuklearnim štetama, kao i genetičkih šteta prouzročene radioaktivnim zračenjem.¹⁸ Ovi su rizici isključeni iz pokrivanja OPZ-a, jer se ne može pravilno sagledati mogući rizik nastanka potrebe za pravnom zaštitom do koje bi došlo uslijed nastupa nuklearnih šteta i genetičkih šteta zbog radioaktivnog zračenja. No ukoliko nuklearne štete i genetičke štete zbog zračenja nastaju kao posljedica medicinskog postupanja, tada postoji osigurateljsko pokrivanje za snošenje troškova pravne zaštite koja bi se poduzela radi naknade takvih šteta što može biti od velikog značenja u postupcima koji se vode povodom liječničke (medicinske) odgovornosti za štetu (Van Bühren i Plote, 2007:51).

¹⁶ Kada zbog štrajka ne postoji pokrivanje OPZ-a, kao primjer može se navesti štrajk u hotelskoj struci što može prouzročiti štetu osoba na godišnjim odmorima. Pravna zaštita u vezi s ostvarivanjem zahtjeva na naknadu spomenute štete neće biti pokrivena OPZ-om zbog neposredne veze između nastale štete i štrajka (u hotelskoj branši) kao razlogu isključenja pokrivanja (Buschbell i Hering, 2007:162).

¹⁷ Ako 11 radnika napusti posao zbog toga što je jednom radniku otkazan ugovor o radu, pa potom poslodavac koji je ujedno i osiguratelj pravne zaštite i navedenoj 11-orici uruči izvanredni otkaz ugovora o radu, radi se o isključenju rizika zbog štrajka. AG, Nürnberg, ZfS, god. 1988., str. 213.

¹⁸ §4. st. 1. toč. b, ARB 75 i § 3. st. 1. toč. b ARB 94/2000.

Pretpostavka za isključenje osigurateljske zaštite jest da je nuklearna šteta prouzročena nuklearnom reakcijom, tj. uređajem (reaktorom) u kojem se nuklearnom reakcijom cijepaju atomi radioaktivne tvari u tehnički kontroliranim uvjetima (Harbauer, 2004:276). Ovakve štete najčešće se ogledaju u radioaktivnom onečišćenju okoliša i s time povezano usmrćenje i narušavanje zdravlja ljudi i životinja, kao i oštećenje ili uništenje stvari (Böhme, 2007:122). Ono što je bitno za isključenje osigurateljskog pokrića jest da je doista došlo do štete koje su posljedica nuklearnog djelovanja. Ako se dogodila povreda propisa koji se odnose na nuklearnu sigurnost, a nije time prouzrokovana nuklearna šteta, tada bi u postupcima koji se provode zbog povrede navedenih propisa (prekršajni, disciplinski, kazneni) postojala osigurateljska zaštita. Naprotiv, ako bi nuklearna šteta bila povezana s povredom takvih propisa, tada u postupcima koji bi se pokrenuli ne bi postojala osigurateljska zaštita (Harbauer, 2004:276).

Pod genetičkim štetama u smislu uvjeta osiguranja¹⁹ smatraju se oštećenja koja nastaju na živućem organizmu pod utjecajem radioaktivnog zračenja (Harbauer, 2004:276). Ovakve štete manifestiraju se u obliku genskih mutacija, odnosno u pojavi raznih genskih malformacija u zamecima i rođenoj djeci. S druge strane, ne postoji isključenje iz rizika osiguranja kada se radioaktivne štete ne manifestiraju kao genetičke štete, već kao npr. oštećenje tkiva, nakupine tumora i sl, ili kada su štete na organizmu posljedica zračenja iz neradioaktivnog izvora, kao npr. rendgensko zračenje (Böhme, 2007, 122).

3.3 Pravo trgovačkih društava

Kod pravne zaštite u području prava društava ne postoji osigurateljsko pokriće OPZ-a iz razloga što su za pravnu zaštitu potrebni vrlo veliki troškovi pri čemu bi se takvo pokriće odnosilo na razmjerno manji broj osiguranika, što bi za posljedicu imalo neisplativost takvog osiguranja (Harbauer,2004:277).

Iz pokrića OPZ-a isključeno je cjelokupno područje prava društava. Ovdje bi spadali svi postupci koje se vode glede pravnih pitanja koja se odnose na: javna trgovačka društva, komanditna društva, društva ograničene odgovornosti, dionička društva, komanditna društva na dionice (Van Bühren i Plote, 2007:57). Također ovdje spadaju i pravna pitanja koja se odnose na: osnivanje i likvidaciju trgovačkih društava, na međusobne odnose članova društva, na ovlaštenja za zastupanje, na isključenje (izdvajanje) člana iz društva i pitanja njihove odgovornosti.

Za isključenje iz osigurateljskog pokrića bitno je razgraničiti spadaju li ili ne pravni odnosi, u pogledu kojih se javlja potreba za pravnom zaštitom u područje prava trgovačkih društava. Moraju postojati specifična pravna pitanja iz područja prava društva,²⁰ odnosno takva se pitanja moraju razlučiti od pitanja koja ne spadaju u područje prava društava. U tom kontekstu od važnosti je i sudska praksa. Tako ostvarivanje pravne zaštite koja se odnosi na pitanje stjecanja ili

¹⁹ §4. st. 1. toč. b, ARB 75 i § 3. st. 1. toč. b ARB 94/2000.

²⁰ Tako se radi o pravnom pitanju iz prava društva kada član društva zbog isključenja iz društva zahtijeva izvještaj o dobiti i gubitku u svrhu obračunavanja svojih potraživanja prema društvu. Sporovi i troškovi pravne zaštite koji bi nastali iz takvog pravnog odnosa ne bi spadali u osigurateljsko pokriće OPZ-a (Van Bühren i Plote, 2007:57).

otuđenja udjela ili dionica u društvu kapitala ne potpada pod isključenje rizika kada se pravna zaštita odnosi na pitanje ugovora o prijenosu udjela ili dionica.²¹ Također u područje prava društava, a time niti u isključenje iz rizika pokriva OPZ-a, ne bi spadali zahtjevi koji se odnose na odgovornost iz prospekta za ulaganje, jer takvi zahtjevi spadaju u područje tržišta kapitala, pri čemu se odgovornost iz prospekta ne odnosi na stjecatelje kao dioničare ili imatelje udjela, već služi za zaštitu ulagača kapitala.²² Iz rizika pokriva OPZ-a ne bi bili isključeni ni tužba stečajnog upravitelja protiv ranijeg člana društva koje je zapalo u stečaj,²³ zatim općenito zahtjevi prema prijašnjim članovima društva²⁴ te zahtjev za vraćanje zajma odobrenog članu društva.²⁵ S druge strane, u područje prava društava, a time i u isključenje rizika pokriva iz OPZ-a, potpada rješavanje sporova koji nastaju u stadiju osnivanja budućeg trgovačkog društva, kao i troškovi pravne zaštite koji se javljaju u postupku likvidacije (Van Bühren i Plote, 2007:59).

3.4 Sporovi iz odnosa između pravnih osoba i njihovih zakonskih zastupnika

Isključenje sporova između pravnih osoba i njihovih zakonskih zastupnika temelje se na shvaćanju da su samo mali broj osiguranika zakonski zastupnici pravnih osoba (Harbauer, 2004:279), odnosno da je takav rizik raspoređen (disperziran) na relativno manji broj osiguranika. S druge strane, ako dođe do takvih sporova tada se u pravilu radi o velikim vrijednostima predmeta spora i s time povezano nastaju i veliki troškovi parničnog postupka.

Ovo isključenje osigurateljskog pokriva odnosi se ne samo na zakonske zastupnike trgovačkih društava kao pravnih osoba, nego i na zakonske zastupnike svih ostalih pravnih osoba, bilo da se radi o pravnim osobama privatnog ili javnog prava (Harbauer, 2004:279). Ne smatraju se zakonskim zastupnicima one osobe na koje je pravnim poslom preneseno ovlaštenje na zastupanje pravne osobe pri čemu je opseg zastupanja određen zakonom kao što je to slučaj primjerice za prokuru ili punomoći za pojedinu radnju (Van Bühren i Plote, 2007:60). Također se ne smatraju zakonskim zastupnicima ni osobe koje imaju opću (generalnu) punomoć na zastupanje pravne osobe, kao ni osobe koje imaju nadzornu ili savjetodavnu funkciju kao što su to članovi nadzornog odbora. U pravilu, osobe koje se smatraju zakonskim zastupnicima neke pravne osobe navedene su u tom svojstvu u registru trgovačkih društava, odnosno registru ostalih pravnih osoba. Na taj se način može objektivno utvrditi ima li neka osoba položaj zakonskog zastupnika pojedine pravne osobe ili ne.

3.5 Ostvarivanje pravne zaštite (sporovi) u vezi s pravom intelektualnog vlasništva

Razlog zbog kojega je ostvarivanje pravne zaštite iz područja prava

21 OLG Hamm, VersR, 2001., str. 712.

22 BGH, NJW, god. 2003., str. 2384.

23 LG Duisburg, ZfS, god., 1980., str. 13.

24 AG Hannover, ZfS, god. 1984, str. 333.

25 LG Köln, ZfS, god. 1986, str. 78.

intelektualnog vlasništva isključeno iz OPZ-a je što bi takva zaštita obuhvaćala relativno manji broj osiguranika i što je često povezana s velikim vrijednostima predmeta spora što dovodi do velikih troškova prave zaštite (Harbauer, 2004:282). Kao daljnji razlog zbog čega je područje prava intelektualnog vlasništva isključeno iz pokrića OPZ-a navodi se da je ono predmetom uređenja mnogobrojnih međunarodnih i međudržavnih sporazuma koji propisuju mehanizme zaštite predmeta intelektualnog vlasništva.²⁶ Iz osigurateljskog pokrića isključeno je cijelo područje prava intelektualnog vlasništva (patentno pravo, autorska i srodna prava, pravo robnih znakova, pravo uzoraka i modela, i dr.)²⁷ te sporovi koji proizlaze iz obveznopравnih ugovora o iskorištavanju i uporabi predmeta intelektualnog vlasništva, primjerice raznih ugovora o licenciji (Harbauer, 2004:282).

3.6 Ostvarivanje pravne zaštite iz kartelnog prava i prava tržišnog natjecanja

OPZ ne pokriva troškove pravne zaštite koji se odnose na ostvarivanje pravnih interesa u vezi s kartelnim pravom i pravom tržišnog natjecanja.²⁸ Ono što je bitno odrediti jest koje to propisi ulaze, a koje ne ulaze u kartelno pravo i pravo tržišnog natjecanja jer o tomu ovisi da li će zbog povrede tih propisa pravna zaštita biti pokrivena OPZ-om ili ne. Prema uvjetima osiguranja nije isključeno iz pokrića pokriće pravnih troškova u situaciji kada bivši zaposlenik nakon prestanka radnog odnosa konkurira prijašnjem poslodavcu.²⁹ Smatra se da ograničenja u tom slučaju proizlaze iz ugovora o radu a ne temeljem propisa koji štite tržišno natjecanje (Harbauer, 2004:287).

3.7 Aleatorni (špekulativni) poslovi

Iz pokrića OPZ-a isključeno je ostvarivanje pravnih interesa koji su u vezi s ugovorima: o igrama na sreću, okladi, terminskim i ostalim sličnim špekulativnim ugovorima.³⁰

Razlog zbog kojeg je ostvarivanje pravnih interesa iz aleatornih pravnih poslova isključeno iz pokrića OPZ-a je taj što takvi pravni poslovi imaju četo neizvjestan ishod, odnosno njihov ishod pretežito ovisi o slučajnom događaju ili spretnosti (vještini) pojedine stranke u ugovoru te su kao takvi teško utuživi.³¹

3.8 Ugovori o jamstvu, garanciji i preuzimanju duga

Za ugovore o jamstvu, garanciji i preuzimanju duga zajedničko je da netko svjesno i voljno jamči za ispunjenje tuđeg duga (Harbauer, 2004:292). Isključenjem

26 Npr. Pariški sporazum o zaštiti industrijskog vlasništva, Madridski sporazum o suzbijanju krivotvorenja porijekla robe i o međunarodnoj registraciji trgovačkih marki, Haški sporazum o međunarodnom deponiranju industrijskih uzoraka i modela, itd.

27 § 4. st. 1. toč. d ARB 75 i § 3. st. 2., toč. d. ARB 94/2000.

28 § 4. st. 1. toč. e ARB 75 i § 3. st. 2. toč. e ARB 94/2000.

29 § 24 st. 2. toč. b ARB 75/94/2000.

30 § 4. st. 1. toč. g ARB 75, i § 3. st. 2. toč. f ARB 94/2000.

31 BGH, NJW, god. 1985., str. 920.

iz pokrića OPZ-a ostvarivanja pravnih interesa iz ugovora ovakve vrste želi se spriječiti suradnja stranaka na štetu osiguratelja. Naime, ugovaranjem OPZ-a kod ovakvih vrsta ugovora postojala bi mogućnost da se troškovi eventualnog rješavanja spora koji može nastati između primarnog dužnika koji nije osiguranik pravne zaštite i dužnika koji je osiguranik, prebaci na teret osiguratelja čiji je osiguranik pravne zaštite upravo navedeni, tzv. sekundarni dužnik, odnosno jamac, garant, preuzimatelj duga. Time bi se faktički omogućilo da neosigurana osoba dužnika u suradnji s osiguranom osobom (jamcem, garantom, preuzimateljem duga) uživa dobrobit OPZ-a (Harbauer, 2004:292). Ovo je razlog zašto je ostvarivanje pravnih interesa iz ove vrste ugovora isključeno iz pokrića OPZ-a (Van Bühren i Plote, 2007:130).³² Pored toga po ARB 94/2000 iz pokrića OPZ-a isključeno je ostvarivanje pravnih interesa ne samo iz ugovorne, nego i iz zakonske odgovornosti osiguranika za obveze drugoga.³³

3.9 Obiteljsko i nasljedno pravo

Uvjetima osiguranja ostvarivanje pravnih interesa iz područja obiteljskog i nasljednog prava isključeno je iz pokrića OPZ-a.³⁴ Razlog za ovakvo isključenje rizika iz pokrića OPZ-a leži u povećanoj mogućnosti nastanka, tzv. subjektivnog rizika, dakle rizika koji može nastati pod utjecajem volje osiguranika, kao i zbog mogućeg utjecaja bližih rođaka, a na teret osiguratelja. No, u pogledu obiteljskog i nasljednog prava ipak postoji određeno pokriće OPZ-a koje se odnosi na savjetovanje u takvim stvarima, tzv. savjetodavna pravna zaštita.

Ono što je radi isključenja pokrića OPZ-a bitno odrediti jest koja to pravna pitanja spadaju u obiteljsko i nasljedno pravo, a u pogledu kojih može nastati potreba za ostvarivanjem pravnih interesa, odnosno pravnom zaštitom.

Iz pokrića OPZ-a isključeno je ostvarivanje pravnih interesa iz čitavog područja obiteljskog prava, tako da konkurirajući zahtjevi iz drugih pravnih područja nisu obuhvaćeni navedenim isključenjem samo ako nisu vezani uz obiteljskopравни odnos u glede kojeg se ostvaruju pravni interesi, tj. vodi spor. Ugovorni ili izvanugovorni odnosi između rođaka ili (ranijih) bračnih drugova koji nisu pretežito zasnovani na obiteljskopравnim odnosima ne potpadaju pod isključenje.³⁵ O tomu kada se smatra da su navedeni ugovorni ili izvanugovorni odnosi zasnovani ili nisu isključivo zasnovani na obiteljskopравnim odnosima, a time ulaze li ili ne ulaze u osigurateljsko pokriće odgovor je dala sudska praksa.

Tako je osigurateljskim pokrićem obuhvaćen spor u vezi s opozivom darovanja zbog grube nezahvalnosti u pogledu kojeg je osiguranik postavio zahtjev prema svojoj ženi koja živi odvojeno od njega, a na temelju pravila obveznoga prava.³⁶ Također osigurateljskim pokrićem obuhvaćen je spor u vezi s regresom prema između bivših bračnih drugova zbog vraćanja zajednički uzetog bankarskog

32 § 4. st. 1. toč h, ARB 75 i § 3. st. 4. toč d. ARB 94/2000

33 Ovdje bi spadalo, npr. odgovornost osiguranika za porezne obveze trećega, zakonska odgovornost člana društva kapitala ili osoba za dugove društva, odgovornost bračnih partnera u zajednici bračnih dobara).

34 § 4. st. 1. toč. i ARB 75 i § 3. st. 2. toč. g ARB 94/2000

35 LG Aachen, ZfS, god. 1980., str. 372.

36 OLG Hamm, VersR, god. 1983., str. 1025.

zajma.³⁷ Spor u pogledu vlasništva nad stanom kao posljedica podjela imovine bračnih drugova ulazi u osigurateljsko pokriće.³⁸ Spor u pogledu suvlasničke zajednice na zemljištu s kućom koji se vodi između razvedenih bračnih drugova, ulazi u osigurateljsko pokriće.³⁹ Iz osigurateljskog pokrića OPZ-a ne bi bio isključen i spor o naknadi štete u visini iznosa uzdržavanja kojeg je snosila osoba za izvanbračno dijete, a za koju se zbog liječničke pogreške smatralo ocem tog djeteta.

S druge strane, sporazumno uređivanje posebnih posljedica razvoda ili imovinskopravnih odnosa zadržavaju svoju obiteljskopravnu prirodu,⁴⁰ što znači da sporovi u pogledu takvih pravnih posljedica ili imovinskopravnih odnosa ne bi ulazili u pokriće OPZ-a. Isto vrijedi i za zahtjeve koji se odnose na povratak uzdržavanja.⁴¹ Također, nisu pokriveni OPZ-om zahtjevi za naknadu štete između zaručnika ili koji se podnose protiv skrbnika,⁴² jer se smatra da oni proizlaze iz obiteljskopravnih odnosa.

3.10 Građevinski rizik

Razlog zbog kojeg je građevinski rizik isključen iz pokrića OPZ-a je taj što je sam postupak gradnje složen, dugotrajan i skup, što su sudionici u postupku gradnje izloženi rizicima visokih troškova, a i što bi relativno manji broj mogućih osiguranika bio izložen takvoj vrsti rizika Harbauer, 2004:306). Svrha ovog isključenja je da se iz osigurateljskog pokrića isključe sporovi, čiji se rizik troškova prema iskustvu, teško izračunava i sagledava, a koji mogu nastati u bilo kojoj fazi procesa izgradnje,⁴³ od kupnje građevinskog zemljišta i stvaranja financijske konstrukcije za gradnju, pa do predaje samih ključeva.

Građevinski rizik kako je određen u uvjetima osiguranja,⁴⁴ predstavlja jedan složen rizik koji se sastoji od čitavog niza podrizika koji su također isključeni iz pokrića OPZ-a. U građevinske rizike glede kojih je ostvarivanje pravnih interesa isključeno iz pokrića OPZ-a spada: 1) stjecanje i otuđenje zemljišta u svrhu gradnje, 2) projektiranje, ili izgradnja zgrada, ili dijelova zgrada koje se nalaze u posjedu, ili vlasništvu osiguranika, ili ih osiguranik namjerava steći u vlasništvo ili posjed, 3) odobrenje i/ili dužnost prijave građevinskih izmjena na zemljištima, zgradama ili dijelovima zgrada koje se nalaze u posjedu, ili vlasništvu osiguranika, ili ih osiguranik namjerava steći u vlasništvo ili posjed i 4) financiranje bilo kojeg od prethodno navedenih poslova.

Isključenje postoji samo ako se ostvari ovako opisani građevinski rizik. Ovo isključenje se ne odnosi na rizik kupnje već postojećih građevina (kuća, stanova u zgradama), jer u ovom slučaju postoji mogućnost ugovaranja OPZ-a sukladno općim uvjetima.⁴⁵

37 AG Hanau, ZfS, god. 1992., str. 282.

38 OLG, Köln r+s, god. 1991, str. 419.

39 AG, Coburg, VersR, god. 1996., str. 186.

40 OLG Düsseldorf, VersR, god. 1985., str. 635.

41 BGH, NJW, god. 1981., str. 346.

42 AG Düsseldorf, r + s, god. 1996., str. 231.

43 BGH, VersR, god. 2003., str. 454; god. 1989., str. 470; god. 86, str. 132.

44 § 4. st. 1. toč. k ARB 75, te u § 3. st. 1. toč. d ARB 94/2000.

45 BGH, VersR, god. 2003., str. 454; OLG, Köln, r+s, god. 1997, str. 507.

3.11 Rudarske štete

Razlog za isključenje rudarskih šteta iz pokrića OPZ-a⁴⁶ je taj što je rizik troškova pravne zaštite u pogledu takvih šteta teško procjenjiv i predvidljiv, kao i to da rizik rudarskih šteta pogađa jedan manji broj potencijalnih osiguranika koji su u pravilu stacionirani u rudarskim područjima u kojima postoji opasnost od rudarskih šteta (Harbauer, 2004:320).

3.12 Postupak pred ustavnim, međunarodnim i supranacionalnim sudom

Osiguranje pravne zaštite ne pokriva troškove pravne zaštite u postupcima pred ustavnim sudom te međunarodnim i supranacionalnim sudovima.⁴⁷ Razlog tomu je što je relativno malom broju osiguranika potrebna takva vrsta pravne zaštite pa posljedično tomu ne postoji niti interes osiguratelja na sklapanje ugovora o osiguranju koji bi obuhvatio spomenuti rizik (Harbauer, 2004:320).

Osigurateljska zaštita je isključena pred ustavnim sudom za sve one postupke koji su stavljeni u nadležnost takvog suda, bilo na temelju ustava ili zakona. Ovo vrijedi i u slučaju kada se pokreće postupak pred ustavnim sudom radi pobijanja sudske odluke (ili pojedinačnog pravnog akta nekog drugog tijela) zbog povrede ustavom zajamčenih prava, a donesena je u redovnom postupku u kojem je postojalo pokriće OPZ-a (Harbauer, 2004:324). Drukčija situacija postoji kada sud (ili tijelo) koji primjenjuje neki pravni propis u postupku u kojem postoji pokriće OPZ-a, smatra da spomenuti propis nije u skladu s ustavom, te pokreće postupak pred ustavnim sudom za ocjenu ustavnosti takvog propisa. Navodi se kako bi u tom slučaju postojalo pokriće OPZ-a i za postupak pred ustavnim sudom, ukoliko o primjeni takvog propisa ovisi ishod postupka pred redovnim sudom (ili tijelom) (Harbauer, 2004:324).

Ipak, iz pokrića ne bi bili isključeni sporovi koji bi nastali u pogledu službenika međunarodnih organizacija ili supranacionalnih institucija koji bi se odnosili na njihov radnopravni ili javnopravni službenički odnos.⁴⁸ Naime, za sporove službenika takvih organizacija koji se tiču njihovog radnopravnog ili službeničkog položaja nadležni su u pravilu posebni sudovi u okviru takvih institucija ili organizacija. Za ostvarivanje pravnih interesa iz takvih sporova postoji pokriće OPZ-a, pri čemu je jedina pretpostavka da je ugovoreno pokriće OPZ-a iz radnopravnih odnosa (Van Bühren i Plote, 2007:66).

3.13 Stečajni postupak i postupak nagodbe između vjerovnika i dužnika

Troškovi provođenja takvih postupaka u pravilu su vrlo visoki jer se njihovim provođenjem obuhvaća široki krug pravnih interesa koje bi trebalo ostvariti, odnosno zaštititi. Stoga se visina troškova stečajnog postupka navodi kao razlog isključenja ostvarivanja pravnih interesa iz pokrića OPZ-a (Harbauer, 2004:328). Međutim postoji i iznimka od ovog načelnog pravila. Naime, sukladno prema

46 § 4. st. 1. toč. I ARB 75 i § 3. st. 1. toč. c. ARB 94/2000

47 § 4. st. 1. toč. o ARB 75 i § 3. st. 3. toč. a i b ARB 94/2000

48 § 3. st. 3. toč. b ARB 94/2000

uvjetima osiguranja⁴⁹ postoji razlika ima li položaj osiguranika vjerovnik koji zahtijeva pokretanje stečajnog postupka ili položaj osiguranika ima dužnik protiv kojeg se pokreće stečajni postupak. Ako vjerovnik ima položaj osiguranika tada troškovi stečajnog postupka nisu isključeni iz pokrića OPZ-a (Harbauer, 2004:329). U suprotnom, pravni troškovi stečajnog postupka koji padaju na teret dužnika, a koji ima položaj osiguranika OPZ-a, uvijek će biti isključeni iz osigurateljskog pokrića.

3.14 Prekršajni i upravni postupci zbog parkiranja vozila

U uvjetima osiguranja⁵⁰ predviđeno je i isključenje pokrića OPZ-a za ostvarivanje pravne zaštite osiguranika koja bi se odnosila na samo jednu vrstu prometnih prekršaja- nepropisno parkiranje i zaustavljanje vozila. Cilj je ovakve odredbe da se iz pokrića OPZ-a isključi financiranje, tzv. bagatelnih postupaka u kojima bi postojao nerazumni odnos između troškova zastupanja osiguranika (koje bi inače trebao snositi osiguratelj) i iznosa zapriječene novčane kazne (Van Bühren i Plote, 2007:69).

3.15 Isključenje pokrića za ostvarivanje pravnih interesa između više osiguranika istog ugovora o OPZ-u, suosiguranih osoba prema osiguraniku i suosiguranih osoba međusobno

U slučaju da su više osoba osiguranici istog ugovora o osiguranju pravne zaštite, ne postoji osigurateljska zaštita kada ove osobe ostvaruju međusobno pravne interese jedne protiv drugih (Van Bühren i Plote, 2007:69).⁵¹ Ne postoji osigurateljsko pokriće troškova pravne zaštite ukoliko više suosiguranih osoba međusobno vode spor (npr. suosiguranici zaposlenici se međusobno spore u vezi s radnim vremenom), kao ni pokriće troškova spora suosigurane osobe kojeg ona vodi s osiguranikom OPZ-a (npr. suosiguranici bračni drug vodi postupak prema bračnom drugu koji ima položaj osiguranika OPZ-a, a u vezi s uzdržavanjem). No, s druge strane, ukoliko sam osiguranik vodi postupak protiv suosiguranih osoba, tada postoji pokriće OPZ-a s ostvarivanje pravnih interesa osiguranika iz takvog postupka (Van Bühren i Plote, 2007:70).⁵²

3.16 Namjerno prouzrokovan osiguran slučaj - kazneno djelo

Iz pokrića OPZ-a isključeno je pokriće pravnih troškova kada je osiguranik namjerno prouzročio osiguran slučaj u vidu namjerno prouzročenog kaznenog djela.⁵³ Za isključenje rizika dovoljno je da je kazneno djelo doista namjerno izvršeno, nije potrebno i pokretanje kaznenog postupka da bi se radilo o osiguranom slučaju.

⁴⁹ § 4. st. 1. toč a ARB 75 i § 3. st 3. toč c ARB 94/2000.

⁵⁰ § 3. st. 3. toč. e ARB 94/2000.

⁵¹ § 3. st. 4. toč. a ARB 94/2000. Npr., ukoliko je osigurana jedna liječnička ordinacija, koja posluje u obliku ortakluka, pri čemu su članovi toga društva ortakluka osiguranici istog ugovora o OPZ-u. Ako se članovi društva spore o međusobnim pravima i obvezama iz spomenutog ortakluka, tada ne postoji osigurateljsko pokriće za ostvarivanje pravnih interesa osiguranika međusobno.

⁵² Npr. poslodavac ima pravo na pokriće OPZ-a u postupcima koje su protiv njega pokrenuli zaposlenici, no zaposlenici- ma se troškovi pravne zaštite u takvim postupcima neće pokrивati iz OPZ-a ukoliko imaju položaj suosiguranih osoba iz ugovora o OPZ-u kojeg je sklopio poslodavac.

⁵³ § 5 ARB 94/2000.

Problem koji se javlja, jest utvrđenje je li osigurani slučaj (kazneno djelo) prouzročen namjerno ili nije. Do istinitog (bolje rečeno mjerodavnog) saznanja o tome može se doći tek nakon pravomoćnog završetka postupka koji se vodio zbog npr. počinjenog kaznenog djela koje predstavlja osigurani slučaj. Stoga ima razmišljanja da bi osiguratelj bio dužan plaćati troškove pravne zaštite tijekom cijelog trajanja postupka, dakle, neovisno o tomu stavlja li mu se na teret kazneno djelo počinjeno u namjeri ili nehaju. Ako se u postupku pravomoćno utvrdi da je kazneno djelo, tj. osigurani slučaj namjerno poduzet tada bi osiguratelj imao pravo regresa prema osiguraniku⁵⁴ (Harbauer, 2004:399).

3.17 Zahtjevi koji su prešli ili prenijeti na osiguranika nakon nastupa osiguranog slučaja

Iz osigurateljskog pokrića pravne zaštite isključeno ostvarivanje pravnih interesa koji se odnose na zahtjeve ili obveze koje su nakon nastupa osiguranog slučaja prešli/e ili su prenijeti/e na osiguranika pravne zaštite.⁵⁵ Ovim isključenjem želi se spriječiti da neosigurana osoba nakon nastupa osiguranog slučaja u suradnji s osiguranikom pravne zaštite neopravdano ostvari koristi iz OPZ-a (Harbauer, 2004:341). Ovo zbog toga što neosigurana osoba može prenijeti na osobu osiguranika pravne zaštite zahtjev ili obvezu u pogledu kojeg postoji spor, odnosno potreba za ostvarivanjem pravnih interesa, a s time u vezi nastali bi i određeni troškovi pravne zaštite koje bi morao snositi osiguratelj osiguranika OPZ-a. Zbog toga, što bi osiguranik ostvarivanjem pravnih interesa iz prenesenih mu zahtjeva (ili obveza) posredno ostvario korist i neosiguranoj osobi, isključeno je pokriće iz OPZ-a (Van Bühren i Plote, 2007:72).⁵⁶

3.18 Obveze koje su prešle ili prenijete na osiguranika nakon nastanka osiguranog slučaja

Osim situacije u kojoj može doći do prijelaza prava s neosigurane na osiguranu osobu, moguća je i situacija u kojoj može doći i do prijelaza obveza s neosigurane na osiguranu osobu. U takvim se situacijama u pravilu primjenjuju odredbe o isključenju pokrića OPZ-a koje općenito vrijede za ostvarivanje pravnih interesa iz ugovora o preuzimanju duga, a o čemu je bilo ranije riječi (Harbauer, 2004:347). Dakle, ako kod ugovora o preuzimanju duga dođe do spora između osiguranika i druge ugovorne strane, ne postoji pokriće OPZ-a za troškove pravne zaštite u tom sporu. Iz toga slijedi da ako je došlo do spora između starog dužnika koji nije osiguranik OPZ-a i vjerovnika prije prijenosa obveze, tada i sam prijelaz obveze na novog dužnika koji je osiguranik OPZ-a ne može imati za posljedicu da do tada nepokriveni rizik ulazi u pokriće OPZ-a novog dužnika-osiguranika. No, treba razlikovati situaciju dolazi li između novog dužnika-osiguranika i vjerovnika do spora iz iste osnove zbog kojeg je nastao spor i između starog dužnika i vjerovnika,

⁵⁴ §3. st. 5. reč. 2. ARB 94/2000.

⁵⁵ § 4. st. 2. toč b ARB 75, i § 3. st. 4. toč. c ARB 94/2000.

⁵⁶ Tako ne postoji pokriće OPZ-a kada jamac tuži glavnog dužnika, jer ovaj nije svoju obvezu pravodobno ispunio. U tom slučaju osigurani slučaj je nastupio s neispunjenjem obveze, čijim nastupom vjerovnik postavlja zahtjev prema jamcu za ispunjenje. Ako je jamac ispunio vjerovnikov zahtjev tada na jamca prelazi zahtjev vjerovnika kojeg sada ovaj ima prema glavnom dužniku. U ostvarenju tog zahtjeva osiguranik jamac nema pravo na pokriće troškova pravne zaštite iz OPZ-a. OLG, Köln, r+s, god. 2002., str. 116.

npr. neplaćanje dugovanja ili se radi o potpuno različitim osnovama. Ako se radi o istim osnovama, dakle ako novi dužnik-osiguranik nastavi sa povredom ugovornog odnosa kao i njegov prethodnik, izražava se gledište da se ovdje ne radi o novom "osiguranom slučaju", već se radi o nastavku prijašnjeg "osiguranog slučaja", a to je povreda obveznog odnosa, pa posljedično tomu ne bi ni postojalo pokriće OPZ-a za ostvarivanje pravnih interesa novog dužnika-osiguranika. Ako novi dužnik-osiguranik iznese nove samostalne prigovore koji nisu u stvarnoj vezi s prijašnjim prigovorima starog dužnika, tada se radi o novom osiguranom slučaju, koji po prvi puta nastupa između novog dužnika-osiguranika i vjerovnika te bi u takvoj novonastaloj situaciji trebalo postojati pokriće OPZ-a u ostvarivanju pravnih interesa osiguranika (novog dužnika) prema vjerovniku (Harbauer, 2004:348).

3.19 Zahtjevi čiji je nositelj druga osoba, a ističe ih osiguranik u vlastito ime

Uvjetima osiguranja predviđeno je isključenje pokrića OPZ-a u pogledu osiguranikovog ostvarivanja pravnih interesa iz zahtjeva (prava) koji pripadaju drugoj osobi, a ne osobi osiguranika.⁵⁷ Temelj za ovakvo isključenje osigurateljskog pokrića leži u sprječavanju neosiguranog nositelja prava u uživanju koristi od OPZ-a, na način da druga osoba koja je osiguranik pravne zaštite ostvaruje njezine pravne interese, a na teret svojeg osiguratelja (Van Bühren i Plote, 2007:72). Ovo je moguće ako bi treća osoba prenijela svoje pravo na osiguranika koji bi potom u pogledu ovog prava vodio spor koristeći pokriće OPZ-a, kao da je on sam tj. osiguranik nositelj tog prava.

U literaturi se navodi da do ovakve situacije može najčešće doći kada između osiguranika i trećega postoji odnos posrednog zastupanja u kojem je osiguranik kao posredni zastupnik ovlašten isticati prava i zahtjeve druge osobe.⁵⁸ Također do ovakvih situacija može doći i kada se osobi koja je osiguranik OPZ-a predaje stvar na čuvanje.⁵⁹

3.20 Kolektivno radno pravo

Sukladno uvjetima osiguranja ne postoji osigurateljsko pokriće u pogledu kolektivnih radnih sporova.⁶⁰ Ovo, pak znači da je pokrićem OPZ-a obuhvaćeno samo ostvarivanje pravnih interesa u tzv. individualnim radnim odnosima. Kolektivni radni odnosi i sporovi iz takvih odnosa odnose se prvenstveno na jedinstveno uređenje uvjeta rada, primjerice u pravilnicima o radu, tarifnim ugovorima, propisima o posebnim otežanim uvjetima rada i sl., što može

⁵⁷ § 4. st. 2. toč. c. ARB 75 i § 3. st. 4. toč. d ARB 94/2000.

⁵⁸ Tako bi mogli, npr. komisionari, špediteri, vožari i sl. isticati prava koja se, primjerice odnose na naknadu štete prouzročene njihovim klijentima. Ako su navedeni posredni zastupnici ujedno i osiguranici OPZ-a, tada se ne bi mogli koristiti pokrićem iz OPZ-a za ostvarivanje pravnih interesa svojih klijenata koji nisu osiguranici OPZ-a. (Harbauer, 2004:348). Isto tako, ističe li, primjerice osiguranik špediter pored zahtjeva za naknadu štete koja je nastala u prometnoj nezgodi na prijevoznom sredstvu i zahtjev za naknadu štete na teretu u vlastito ime, ne postoji pokriće OPZ-a za ostvarivanje pravnih interesa povodom ovog drugog zahtjeva za naknadu štete jer taj zahtjev ne pripada špediteru, već njegovom nalogodavcu (Van Bühren i Plote, 2007:72).

⁵⁹ Za ostvarivanje pravnih interesa radi naknade štete od štetnika zbog oštećenja ili uništenja stvari ne može se koristiti pokriće OPZ-a čuvara stvari, jer ovi zahtjevi ne pripadaju čuvaru već vlasniku stvari (Harbauer, 2004:348).

⁶⁰ § 3. st. 2 toč. b ARB 94/2000.

za osiguratelja predstavljati oveći izdatak koji ne bi bio pokriven dostatnom premijom (Van Bühren i Plote, 2007:57).

4. ZAKLJUČAK

Osiguratelj pravne zaštite, kada postoji osigurateljsko pokriće, snosi cjelokupne pravne troškove, odnosno sve vrste pravnih troškova koji se javljaju u ostvarivanju pravnih interesa. Primjerice, snose se troškovi odvjetničke nagrade za rad, odvjetnički materijalni troškovi nastali tijekom pružanja pravne pomoći, troškovi sudskih/upravnih pristojbi, materijalni izdaci za rad suda/tijela koji spadaju u troškove postupka koji se vodi pred tim sudom/tijelom, materijalni izdaci i troškovi nagrade za vještake i tumače te materijalni izdaci za svjedoke. Isključenje pokrića ne temelji se na isključenju pojedinih od navedenih troškova (načelo vrste ili porijekla troškova). Primjerice, ne isključuju se iz pokrića samo troškovi suda, a nadoknađuju se samo troškovi odvjetnika ili nadoknađuju se samo naknade za rad odvjetnika, a ne i njegovi materijalni troškovi nastali u pružanju pravne pomoći.

S druge strane, moguća su isključenja iz pokrića OPZ-a po vrsti postupka u kojima se ostvaruje pravna zaštita (primjerice – neće se snositi pravni troškovi za vođenje postupka pred ustavnim sudom, ili u pojedinim izvanparničnim postupcima), po pojedinim pravnim područjima u kojima se javlja potreba za zaštitom pravnih interesa (npr. neće se pokrivati pravni troškovi za ostvarivanje pravnih interesa iz nasljednog i obiteljskog prava, prava društva, prava intelektualnog vlasništva i dr.), ili je pak moguće isključiti snošenje pravnih troškova za ostvarivanje pravne zaštite iz određenih pravnih odnosa koji su dio nekog pravnog područja (neće se snositi pravni troškovi koji nastaju prilikom ostvarivanja pravnih interesa iz parkirnih prometnih prekršaja i dr.).

Summary: *Risk exclusions restrict legal expenses coverage. The paper analyzes risk exclusions by discussing insurance terms and conditions set by German insurance companies, which may serve as a model for Croatian insurers. The analysis stresses there are no exclusions according to the type of costs (e.g. attorney's fees, court fees etc.); however, it is also noticed that the insurer is not obliged to cover legal expenses in each and every situation. There is no all risks legal expenses insurance coverage.*

Keywords: *legal expenses insurance, risk, risk exclusions, legal costs, insurance terms and conditions.*

Navedeni izvori i korištena literatura:

Böhme, W. (2007), Allgemeine Bedingungen für die Rechtsschutzversicherung (ARB), Kommentar, Karlsruhe, Verlag Versicherungswirtschaft

Bühren Van, H., Plote, H. (2007), ARB Rechtsschutzversicherung Kommentar, München, Verlag C. H. Beck

Buschbell, H., Hering, M. (2007), Handbuch Rechtsschutzversicherung, Bonn, Anwaltpraxis DeutscherAnwaltverlag

Harbauer, W. (2004), Rechtsschutzversicherung, Kommentar zu den Allgemeinen Bedingungen für die Rechtsschutzversicherung (ARB 75 und ARB 94/2000), München, Verlag C. H. Beck

Poltera, D. (1999), Rechtsschutzversicherungsvertrag und das Verfahren bei Meinungsverschiedenheiten in der Schadenabwicklung, Dissertation der Universität St. Gallen, Niedermann Druck AG

The Legal Protection Insurance Market in Europe, <http://riad-online.eu/industry-data/statistics/market-shares-in-europe/> (posjećeno 2.9.2019.)

Kratice:

AG – Amtsgericht (prvostupanjski sud)

ARB – Allgemeine Bedingungen für die Rechtsschutzversicherung (Opći uvjeti za osiguranje pravne zaštite)

BGH – Bundesgerichtshof (Savezni Vrhovni sud)

LG – Landgericht (zemaljski sud)

NJW – časopis "Neue Juristische Wochenschrift"

OLG – Oberlandesgericht (viši zemaljski sud)

OPZ – Osiguranje pravne zaštite

r+s – časopis "Recht und Schaden"

VersR – časopis "Versicherungsrecht"

ZfS – časopis "Zeitschrift für Schadensrecht"